

Vachůtová, Dagmar

Soubor na kruhu točené keramiky z doby římské ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada archeologická.
2005-2006, vol. 54-55, iss. M10-11, pp. [105]-115

ISBN 978-80-210-4282-7

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113737>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DAGMAR VACHŮTOVÁ

SOUBOR NA KRUHU TOČENÉ KERAMIKY Z DOBY ŘÍMSKÉ ZE SBÍREK VLASTIVĚDNÉHO MUZEA V OLOMOUCI

V r. 1938 se podařilo získat tehdejšímu Vlasteneckému muzeu v Olomouci část soukromé sbírky prostějovského učitele a nadšeného amatérského archeologa Antonína Gottwalda. Vedle množství velmi cenných nálezů se takto do sbírkového fondu muzea dostala drobná kolekce zlomků keramiky s původním označením Jiříkovice u Brna a číslu G 6000 – G 6019. V olomouckém muzeu byly později tyto předměty opatřeny přírůstkovým číslem P 725/64 a inventárními čísly A 9719 – A 9737, pod kterými rovněž figurují v příslušných inventárních knihách¹. Jedná se o celkem dvacet fragmentů na kruhu točené, jemné šedé germánské keramiky, vyskytující se v oblasti naddunajského barbarika v mladší a pozdní době římské². Tento druh keramického zboží bývá též označován jako moravsko-slovenská nebo moravsko-západoslovenská skupina na kruhu točených nádob mladší doby římské (TRŇÁČKOVÁ 1960, 606; KOLNÍK 1961, 262; ZEMAN 1961, 240; TEJRAL 1985a, 109).

Lokalita Jiříkovice, odkud mají tyto předměty údajně pocházet, leží na východ od Brna a patří k nejvýznamnějším nalezištím doby římské na Moravě. První sídlištní objekty byly u Jiříkovic v trati „Díly“ prozkoumány již v r. 1923 místním učitelem Š. Přibyslavským. Na něj navázal J. Poulík, který zde v 20. letech 20. století našel další dvě sídlištní jámy a celkem pět orbou rozrušených hrnčírských pecí (POULÍK 1941, 4; 1950, 24–26; PERNÍČKA 1970, 76; PEŠKAŘ 1988, 113). K archeologickému výzkumu na lokalitě došlo až na přelomu roku 1933/1934. Pod dohledem tehdejšího vedoucího pravěkého oddělení Moravského zemského muzea J. Skutila byly vybrány další dvě sídlištní jámy obsahující zlomky mladořímských vytáčených nádob a zejména došlo k vyzvednutí dvou nejlépe zachovaných pecí objevených v r. 1927 J. Poulíkem a k jejich převeze-

¹ Katalog A 9501 – 10.000, Evidence sbírek – společenské vědy, archeologie, Vlastivědný ústav v Olomouci. Uloženo ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.

² Soubor keramiky je zmiňován v nálezové zprávě č. 1281/70 uložené na AÚ AV ČR v Brně a předběžně byly tyto předměty popsány v rpk. diplomové práci D. Víchové z r. 2000, uložené na ÚAM FF MU v Brně.

ní do Moravského zemského muzea v Brně, kde byly upraveny jako exponát. Vzhledem k výhradám proti jejich opravám a rekonstrukci, byly později z muzejního fondu vyřazeny a zanikly (PEŠKAŘ 1988, 113). Z následujícího výzkumu v r. 1957 vedeného V. Hochmanovou stojí za zmínku jednoduchá železná spona s čtyřúhelníkovitou mírně se zužující nožkou podporující dataci lokality do příslušného časového horizontu konce třetího a zejména pak 4. století n. l. (PEŠKAŘ 1988, 113, 130, obr. 15:1). Dosud poslední registrovanou akcí na nalezišti v Jiříkovicích byl záchranný archeologický výzkum P. Horákové v r. 1987, kdy byly objeveny další 2 objekty s keramickým materiálem z mladší doby římské (ČÍŽMĚŘ – DVOŘÁK – GEISLER – HORÁLKOVÁ 1990, 92). Z výše popsaných sídlištních objektů pochází velké množství na kruhu točené keramiky. Na základě objevu tohoto významného výrobního centra, bývá moravská varianta této mladořímské keramiky někdy přímo označována jako keramika jiříkovického typu (PERNIČKA 1970, 76; 1985, 81).

Popis předmětů:

A 9718, G 6017 (obr. 3:2) – blíže neurčitelný zlomek zaobleného okraje, jehož původní průměr, ani přesný tvar nelze stanovit. Keramické těsto je homogenní s rozeznatelným malým množstvím slídy, výpal velmi tvrdý, vnější i vnitřní povrch stěn nádoby přirozený, síla stěny střepe kolísá od 5 do 7 mm, barva vně i uvnitř je stejnorodá, světlá okrově-šedá.

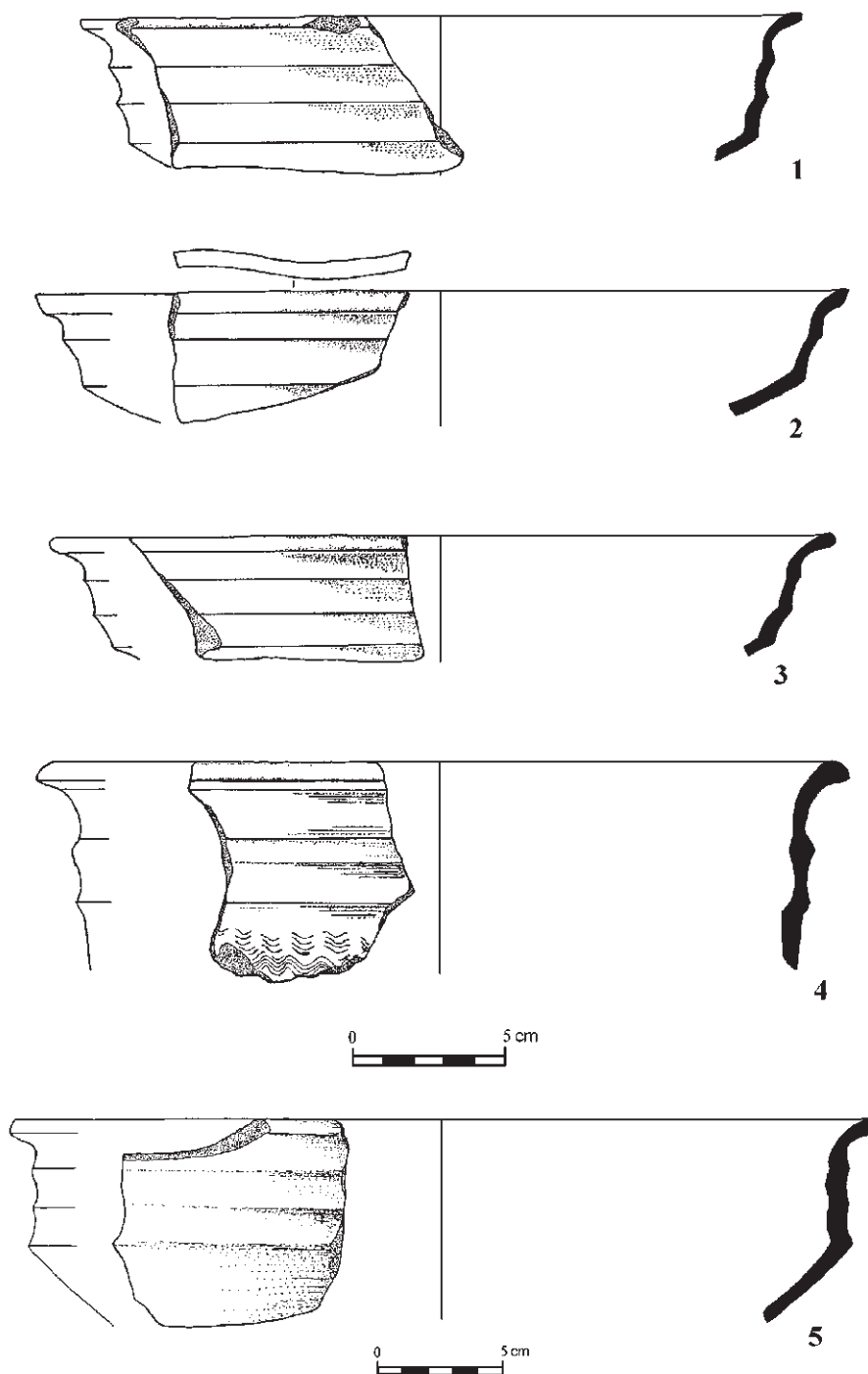
A 9719, G 6016 (obr. 3:1) – stěp z mísy s mírně rozevřenou horní částí, zesíleným, seříznutým okrajem, mírně zduřelou lištou nad ostrým lomem a kónickým spodkem. Zachováno méně než 5 % okrajové části; předpokládaný průměr nelze přesně stanovit, ale jednalo se o jedince menších rozměrů o průměru do 200 mm. Fragment pochází z nádoby vyrobené z jemně plaveného materiálu s rozeznatelným malým množstvím slídy. Vnější i vnitřní povrch jedince je přirozený, na omak se vnější povrchová vrstva lehce otírá; tvrdost střední (lze poškodit nehtem). Síla stěny nádoby dosahuje 5 mm; barva vnější i vnitřní strany zachované části je okrově-šedá s menší tmavou skvrnou ve spodní části střepe.

A 9720, G 6015 (obr. 2:1) – fragment mísy s mírně rozevřenou horní částí, zesíleným, zaobleným okrajem, žlábkovitou rýhou pod okrajem, ostrým lomem a kónickým spodkem. Z okrajové části se zachovalo téměř 15 %, díky čemuž lze usuzovat, že původní průměr mísy byl 220 mm, síla stěny nádoby 5 mm. Mísa byla vyrobena z homogenní keramické hmoty a tvrdě vypálena do jednotného šedého barevného odstínu. Z příměsí lze makroskopicky rozeznat pouze malé množství slídy. Na vnější straně patrné stopy po hlazení povrchu nádoby, vnitřní strana má přirozený povrch bez úprav.

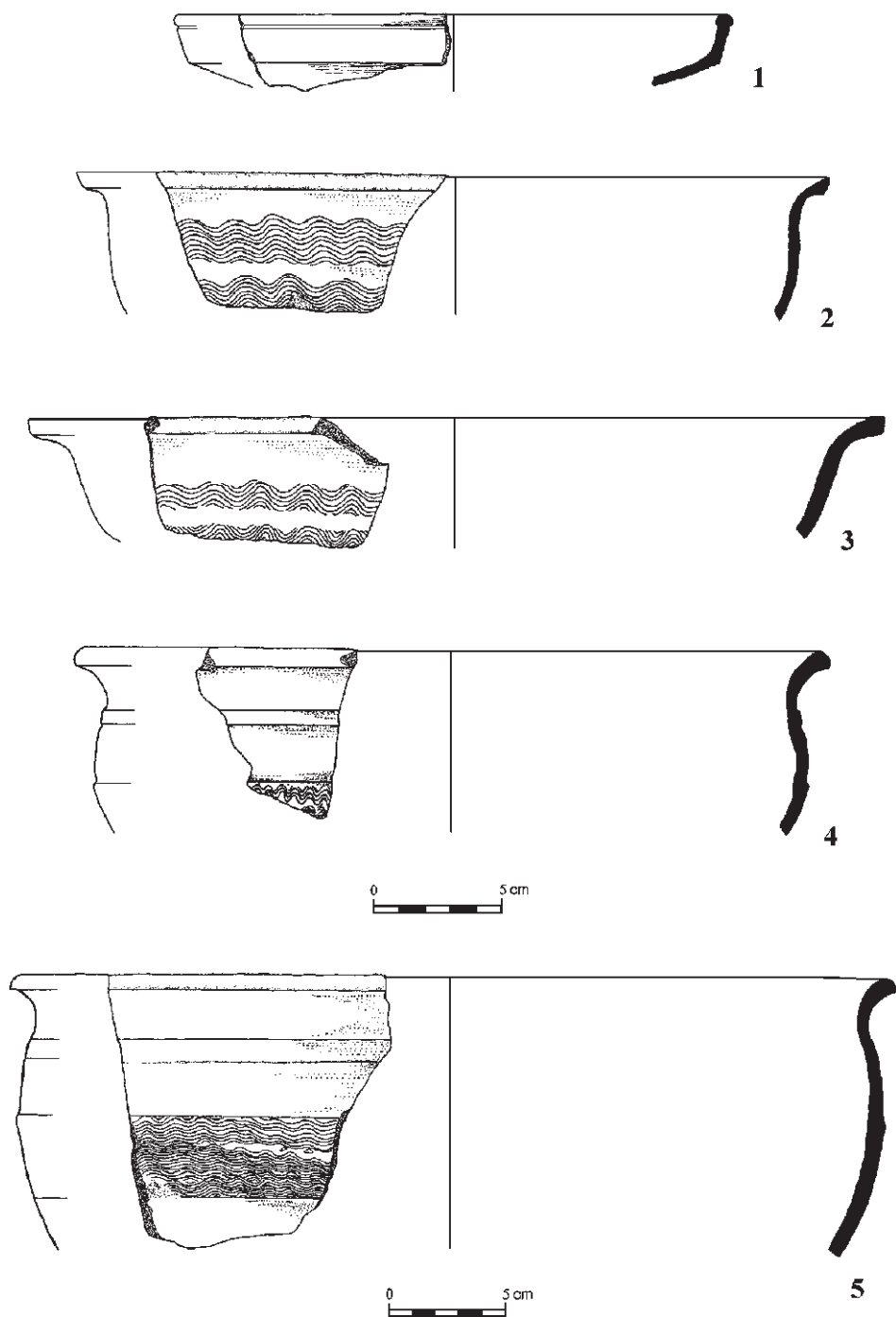
A 9721, G 6007 (obr. 1:2) – mírně deformovaný stěp z mísy s kónicky rozevřenou, žlábkovitě profilovanou horní částí a ven vyhnutým, kyjovitým, zesíleným okrajem. Spodní část nádoby je kónická. Podle 10 % okrajové části lze průměr okraje mísy odhadovat na 270 mm. Stěp byl vyroben z velmi jemného keramického materiálu s nepatrnou příměsí slídy a byl tvrdě vypálen. Dochovaný vnější i vnitřní povrch jedince se jeví jako přirozený, bez stop další úpravy. Barevnost vně i uvnitř kolísá od světle šedé po šedočernou, síla stěny se pohybuje kolem 5 mm.

A 9722, G 6006 (obr. 1:3) – stěp z mísy s kónicky rozevřenou, žlábkovitě profilovanou horní částí a ven vyhnutým, zesíleným, zaobleným okrajem; spodní část kónická; horizontální profilace výrazně patrná rovněž na vnitřní stěně nádoby; zachováno téměř 15 % okrajové části; předpokládaný průměr okraje 260 mm. Nádoba byla vyrobena z jemně plaveného materiálu s nepatrnou příměsí slídy, její vnější i vnitřní povrch je přirozený bez stop další úpravy, výpal se jeví tvrdý, síla stěny 5 mm, barva vně i uvnitř hnědošedá.

A 9723, G 6003 (obr. 1:1) – stěp z mísy s kónicky rozevřenou, žlábkovitě profilovanou horní částí, ven vyhnutým, kyjovitě zesíleným okrajem a kónickým spodkem. Horizontální profilace výrazně patrná i na vnitřní stěně nádoby; zachováno více než 10 % okrajové části; předpokládaný průměr okraje 240 mm; síla stěny 5 mm. Okrově-šedá mísa s výraznou skvrnou tmavě hnědošedé barvy

Obr. 1. Jiříkovice – keramika. 1 – A 9723, 2 – A 9721, 3 – A 9722, 4 – A 9728, 5 – A 9724

Obr. 2. Jiřikovice – keramika. 1 – A 9720, 2 – A 9726, 3 – A 9727, 4 – A 9729, 5 – A 9725

byla vyrobena z jemného keramického materiálu a tvrdě vypálena. Z viditelných příměsí je rozeznatelné pouze malé množství slídy; vnější povrch nádoby je hlazený, vnitřní přirozený bez stop úprav.

A 9724, G 6001 (obr. 1:5) – stěp z velké hluboké mísy s žlábkovitě profilovanou horní částí, ven vyhnutým, zaobleným okrajem a kónickým spodkem. Horizontální profilace je výrazně patrná i na vnitřní stěně nádoby. Keramické těsto se jeví jako velmi homogenní s malým množstvím slídy; tvrdost střední. Vnější i vnitřní povrch stěn nádoby je přirozený; síla stěny 6,5 mm; barva vně i uvnitř okrově-šedá s výrazně tmavým zbarvením spodku nádoby.

A 9725, G 6000 (obr. 2:5) – rozměrný fragment z hluboké mísy s vyhnutým zesíleným zaobleným okrajem, prohnutým hrdlem a klenutými plecemi, tělem i spodní částí nádoby. Výzdobu tvoří velmi nevýrazná, téměř snesená horizontální plastická lišta v podhrdlí a odsazený pás tří několikanásobných rytých hřebenových vlnic ve spodní části. Na základě dochování více než 10 % okrajové části lze průměr okraje mísy odhadovat na 380 mm. Nádoba byla vyrobena z jemného materiálu, rozeznatelné je pouze malé množství slídy. Síla stěny stěpu dosahuje 8 mm. Barevnost kolísá: vně převažuje hnědošedá barva, uvnitř okrově-šedá. Vnější i vnitřní povrchová vrstva se na omak lehce otírá, lze snadno poškodit nehtem.

A 9726, G 6002 (obr. 2:2) – fragment hlubší mísy s výrazně vyhnutým, šikmo seříznutým zesíleným okrajem a oblou spodní částí, zdobený dvojicí několikanásobných rytých horizontálních hřebenových vlnic na výdutí. Zachováno téměř 15 % okrajové části; předpokládaný průměr okraje 300 mm; síla stěny 6 mm; jemný plavený materiál s nepatrným množstvím slídy; tvrdost střední. Vnější i vnitřní povrch nádoby se na omak lehce otírá; barva vně i uvnitř okrově-šedá.

A 9727, G 6005 (obr. 2:3) – fragment hlubší mísy s výrazně vyhnutým seříznutým okrajem a oblou spodní částí, zdobený dvojicí rytých horizontálních hřebenových vlnic na výdutí. Zachováno téměř 10 % okrajové části; předpokládaný průměr okraje 340 mm; síla stěny 7 mm. Mísa byla vyrobena jemného keramického materiálu s rozeznatelným malým množstvím slídy. Vnější i vnitřní povrch se na omak lehce otírá; tvrdost střední. Barevnost kolísá od okrové po šedo hnědou.

A 9728, G 6008 (obr. 1:4) – fragment hlubší nádoby s vyhnutým zesíleným seříznutým okrajem a přímými plecemi. Výzdobu tvoří dvě výrazná horizontální žebra pod hrdlem a odsazený pás s rytými hřebenovými vlnicemi. Z okraje se dochovalo téměř 10 %, jeho rekonstruovaný průměr činí 270 mm. Síla stěny 6 mm; barva vně tmavá šedo hnědá, uvnitř světlejší šedá; tvrdost střední. Povrch vně nádoby je hlazený, uvnitř přirozený bez stop úpravy; materiál jemný se slabým zastoupením slídy.

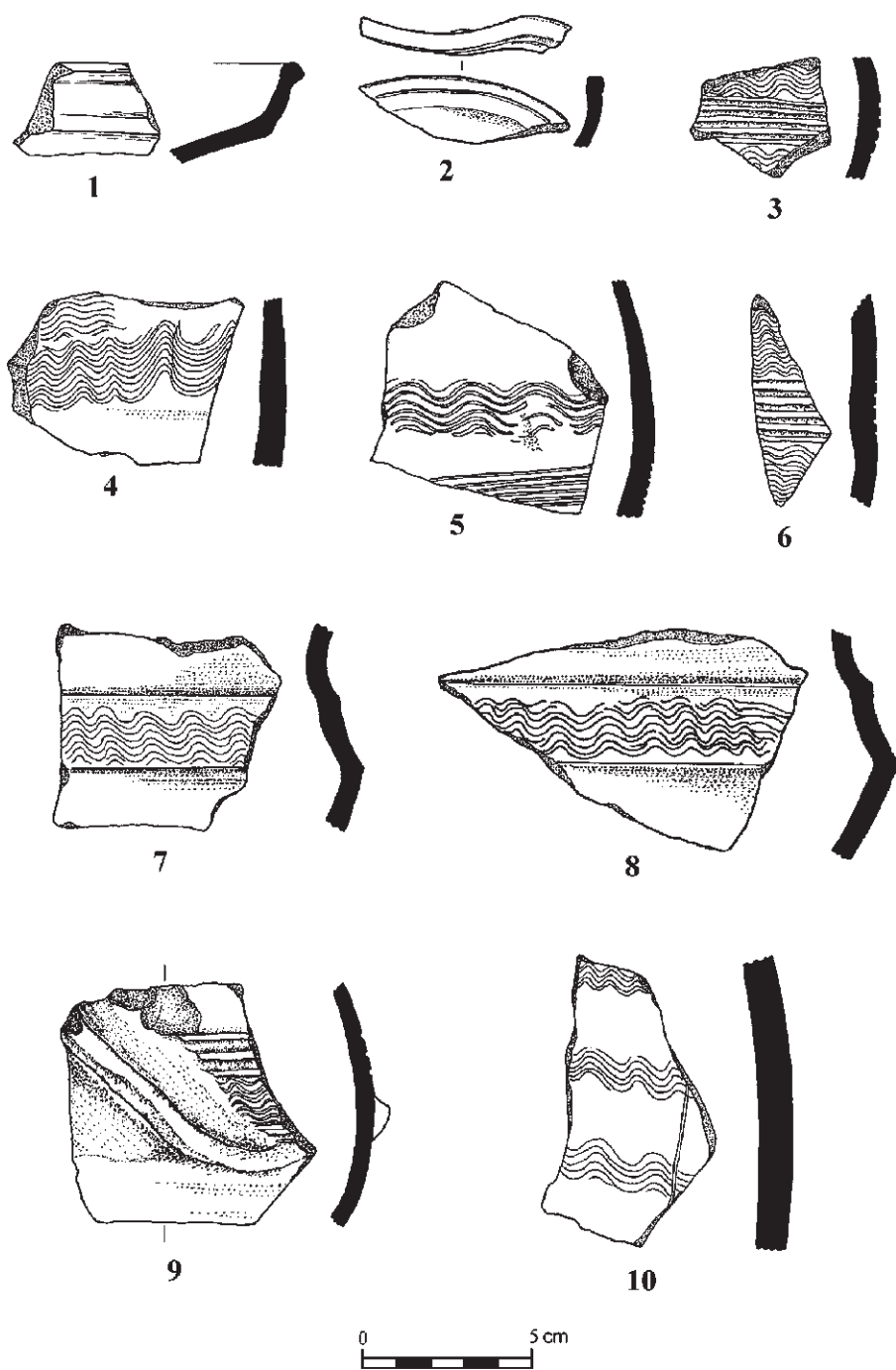
A 9729, G 6011 (obr. 2:4) – fragment hlubší nádoby s vyhnutým, zesíleným, zaobleným okrajem, prohnutým hrdlem, klenutými plecemi, tělem i spodní částí nádoby. Výzdobu tvoří horizontální plastická lišta v podhrdlí a odsazený pás s rytými hřebenovými vlnicemi ve spodní části výdutě. Zachováno téměř 10 % okrajové části; předpokládaný průměr okraje 300 mm; síla stěny 6 mm; barva vnějšího i vnitřního povrchu šedo hnědá, na lomu okrově-šedá; výpal tvrdý; vnější i vnitřní povrch stěn nádoby bez stop úprav; keramický materiál jemný, homogenní s malým množstvím slídy.

A 9730, G 6004 (obr. 3:8) – fragment výdutě hlubší nádoby s kónickými plecemi, ostrým lomem a oblou spodní částí, která je zdobená rytou hřebenovou vlnicí umístěnou na odsazeném pásu mezi horizontálním plastickým žebrem a ostrým lomem. Tento keramický zlomek vyrobený z jemného materiálu s rozeznatelnou slabou příměsí slídy byl tvrdě vypálen a jeho vnější i vnitřní povrch se jeví přirozený, nikterak výrazně neupravovaný. Barevnost fragmentu je jednotná vně i uvnitř okrově-šedá; síla stěny nádoby 7 mm.

A 9731, G 6010 (obr. 3:7) – zlomek výdutě hlubokého keramického tvaru s kónickými plecemi, ostrým lomem a oblou spodní částí. Výzdobu tvoří rytá hřebenová vlnice umístěná mezi horizontálním plastickým žebrem a ostrým lomem. Keramické těsto se jeví homogenní, jemné s příměsí malého množství slídy; tvrdost střední; vnější i vnitřní povrch stěn nádoby přirozený bez stop úprav; síla stěny stěpu 7 mm; barva vně i uvnitř okrově-šedá s výraznou tmavou skvrnou na vnější straně.

A 9732, G 6013 (obr. 3:4) – blíže neurčitelný fragment výdutě nádoby zdobené horizontálními rytými hřebenovými vlnicemi. Jedná se o keramického jedince vyrobeného z jemného materiálu s rozeznatelným malým množstvím slídy, stěnou silnou 8 mm a nižší tvrdostí (lze poškodit nehtem). Úprava povrchu uvnitř a vně nádoby, stejně jako barevnost se liší: vnější povrch je hlazený, tmavě šedo hnědé barvy; vnitřní povrch bez stop hlazení, světle šedě zbarvený.

A 9733, G 6019 (obr. 3:3) – blíže neurčitelný fragment výdutě nádoby, zdobené svazkem pěti horizontálních rýh lemovaných po každé straně rytými hřebenovými vlnicemi, byl vyroben z jemného

Obr. 3. Jiříkovice – keramika. 1 – A 9719, 2 – A 9718, 3 – A 9733, 4 – A 9732, 5 – A 9736, 6 – A 9734, 7 – A 9731, 8 – A 9730, 9 – A 9735, 10 – A 9737

keramického materiálu s příměsí nepatrného množství slídy. Stěp se stěnou silnou 6 mm byl tvrdě vypálen. Vnější i vnitřní povrch dochovaného fragmentu je přirozený – bez stop úpravy; barva vně, uvnitř i na lomu okrově-šedá.

A 9734, G 6015 (obr. 3:6) – blíže neurčitelný fragment, zdobený svazkem pěti horizontálních rýh lemovaných po každé straně rytými hřebenovými vlnicemi, byl vyroben z jemného hlinitého materiálu s rozeznatelným malým množstvím slídy. Stěp dosahuje pouze středních hodnot tvrdosti; síla stěny 7 mm. Vnější i vnitřní povrch stěny nádoby je přirozený, bez stop dalších úprav; vně i uvnitř převažuje okrově-šedá barva.

A 9735, G 6009 (obr. 3:9) – fragment oblé spodní části výdutě (džbánu ?), zdobené několikanásobnou rytou hřebenovou vlnicí lemovanou po obou stranách několika horizontálními rýhami. Šikmo přes výzdobu prochází výrazný dekorativní plastický prvek interpretovaný obvykle jako spodní kořen ucha džbánu. Zachovaný zlomek okrově-šedé barvy s menší tmavou skvrnou ve spodní části střepeu je charakterizován jemným materiálem s nepatrnými stopami slídy, tvrdým výpalem, přirozenou úpravou vnějšího i vnitřního povrchu a stěnou silnou 6 mm.

A 9736, G 6014 (obr. 3:5) – blíže neurčitelný zlomek oblé výdutě, zdobené pravidelnou rytou hřebenovou vlnicí a svazkem pěti horizontálních rýh. Stěp byl vyroben z jemného keramického materiálu s malým množstvím slídy, dosahuje střední tvrdosti. Vnější i vnitřní povrch je přirozený; barevnost nestálá, pohybující se od okrové po tmavě šedou. Síla stěny nádoby dosahuje 7 mm.

A 9737, G 6012 (obr. 3:10) – blíže neurčitelný zlomek výdutě silnostěnné nádoby větších rozměrů, zdobené trojicí horizontálních rytých hřebenových vlnic. Keramické těsto se jeví homogenní, s příměsí malého množství slídy; tvrdost střední. Síla stěny nádoby dosahuje 11 mm. Vnější povrch je přirozený, bez stop úprav, zbarvený do tmavě šedo hněda. Vnitřní strana střepeu je značně poškozená, její zbarvení (stejně jako zbarvení lomu) kolísá od okrově-šedé po šedočernou.

Prezentovaný soubor ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci obsahuje celkem dvacet fragmentů kvalitní, na kruhu točené keramiky. Všechny nádoby byly zhotoveny z velmi homogenní keramické hmoty v podobě jemného hlinitého materiálu a kromě malého množství slídy nelze makroskopicky rozeznat žádné další příměsi. Keramika je kvalitně vypálena – v devíti případech byla zaznamenána velmi vysoká kompaktnost a tvrdost, u zbývajících kusů bylo dosaženo o něco nižšího stupně tvrdosti, kdy bylo možné střepey narušit nehtem. Barevnost se pohybuje nejčastěji mezi šedou a hnědou barvou, od velmi světlých okrově šedých až po tmavě šedo hnědé a načernalé barevné odstíny. Zbarvení není vždy jednotné. U rovné čtvrtiny exemplářů se objevilo odlišné zbarvení vnější a vnitřní strany nádoby a téměř u poloviny jedinců byly na povrchu zachyceny výrazné barevné skvrny. Vnější i vnitřní povrchové úpravě většinou nebyla věnována výrazná pozornost, proto převažuje neupravovaný, přirozený povrch. Stopy úpravy povrchu, konkrétně vyhlazení vnější strany, lze sledovat pouze u čtyř exemplářů.

Z celkového počtu je blíže tvarově určitelná přesná polovina jedinců. Celkem pět kusů (obr. 1:1–5) náleží k mísovitým tvarům s výrazně profilovanou horní částí v podobě několika horizontálních kanelur. Nejbližší analogie prezentovaných profilovaných mís nacházíme v souboru keramiky z výrobního centra v Jiřkovících (PEŠKAŘ 1988, 117–118, 123, obr. 7–9). Tyto mísy zde patří k velmi charakteristickým, hojně zastoupeným keramickým tvarům a bývají dokonce považovány za typický doklad místní sériové výroby (TEJRAL 1985a, 106; PEŠKAŘ 1988, 118, 123). Vedle Jiřkovic se s horizontálně profilovanými mísami nejčastěji setkáváme v keramickém materiálu germánských sídlišť pozdní doby římské – Lanžhota, Drslavic nebo Zlechova (HRUBÝ 1967, 654, obr.

217/2 vlevo; TEJRAL 1985a, 106, Abb. 6:2,4,5; 1985b, 328, obr. 9:5; 1989, 81, obr. 1:5). Výjimečně se tyto nádoby objevují v hrobových celcích, např. v hrobě č. 75 v Šaraticích (TRŇÁČKOVÁ 1960, 570, obr. 10:6, 14:4). Keramikou jiříkovickeho typu zdobenou vodorovnými žlábkami se podrobně zabýval R. M. Pernička ve své studii z r. 1985. Podle členění R. M. Perničky by jeden exemplář (obr. 1:2) náležel typu A (misky s rozevřeným okrajem a dvěma vodorovnými výžlabky) a další tři fragmenty (obr. 1:1, 1:3, 1:5) typu AE (misky s rozevřeným okrajem a třemi výžlabky v horní části nádoby). Zařazení posledního zástupce s výrazně vyhnutým, oboustranně zesíleným, střechovitě zarovnaným okrajem, přímými plecemi členěnými dvěma horizontálními žebry a pásem s rytými hřebenovými vlnicemi (obr. 1:4), pro něhož rovněž nacházíme analogie v keramickém souboru z Jiříkovic (PEŠKAŘ 1988, obr. 7:9, 7:11; TEJRAL 1985a, obr. 7:8), do této klasifikace je problematické. Exemplář by mohl náležet snad k typu B – mísy se strmým okrajem a horní částí členěnou nejméně dvěma výžlabky (PERNIČKA 1985, 97).

Dva fragmenty pocházejí z nízkých misek s rozevřenou horní částí a ostrým lomem oddělujícím spodek nádoby (obr. 2:1, 3:1). Přesné analogie obou misek je možné opět hledat v keramickém souboru z Jiříkovic, kde patří tento tvar k druhému nejčastěji zastoupenému typu (PEŠKAŘ 1988, 123, obr. 11:48, 11:25). Na pohřebištích se tyto misky vyskytují spíše ojediněle. Ve střepích se dochovaly na pohřebišti v Kostelci na Hané, kde jeden fragment pochází z hrobu 321 a další dva ze žároviště (ZEMAN 1961, 239, obr. 65 A/a, 84 A/b-c, tab. XVIII/b,c).

Hlubší mísovité formy s ven vyhnutým okrajem zdobené několikanásobnou rytou hřebenovou vlnicí se v souboru keramiky olomouckého muzea vyskytly dvakrát (obr. 2:2, 2:3). Také v tomto případě nacházíme nejbližší analogie v Jiříkovicích (PEŠKAŘ 1988, 117, obr. 6:5, 6:7). Členitější hluboké keramické tvary zdobené plastickými lištami a pásy s rytou hřebenovou výzdobou v podobě vlnic jsou doloženy taktéž ve dvou případech (obr. 2:4, 2:5). Hluboké mísovité formy zdobené horizontálními plastickými lištami a pásy vlnic nejrůznějších variant jsou v moravsko-západoslovenské oblasti známy z mnohých sídlišť a zejména pohřebišť mladší a pozdní doby římské, kde často nacházely uplatnění jako urny (TRŇÁČKOVÁ 1960, 597, obr. 15:1–4, 6–8; ZEMAN 1961, 238, obr. 18A/a, 44B/a, 72 A/a, 80 A/a; TEJRAL 1975, 93, Abb. 13; PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, obr. 6:6, 8:9, 10:1, 11:8; TEJRAL 1985a, 106, Abb. 2/1, 4, 5, 6; Abb. 3/1,2; PEŠKAŘ 1988, 117, obr. 6:2, 6:4–10). Oba fragmenty ze sbírek olomouckého muzea náležejí k rozměrnějším, hlubším, měkce profilovaným formám se zesíleným okrajem, s prohnutým hrdlem a klenutými plecemi, tělem i spodní částí nádoby. Svou profilací a velikostí se patrně nejvíce přibližují fragmentu mísy z jiříkovickeho sídliště (PEŠKAŘ 1988, 117, obr. 6:2). Blízké jsou rovněž některé měkce profilované urny z žárového pohřebiště ve Velkých Hostěrádkách, které se však v detailech liší např. umístěním a provedením hřebenové vlnice nebo lišty (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 93, obr. 6:6, 8:9, 10:1, 11:8).

Střep s výrazným dekorativním plastickým prvkem procházejícím šikmo přes výzdobu několikanásobné hřebenové vlnice, lemované po obou stranách něko-

lika horizontálními rýhami pochází pravděpodobně ze džbánu (obr. 3:9). Téměř identický fragment z Jiříkovic interpretuje I. Peškař (1988, 126, obr. 13:15) jako část džbánu s dekorativním plastickým výběžkem sloužícím jako připojení spodního kořene ucha. Další dva střepy (obr. 3:7, 3:8) náleží hlubším mísovitým formám s kónickými plecemi, ostrým lomem a oblou spodní částí, zdobeným rytou hřebenovou vlnicí umístěnou mezi horizontálním plastickým žebrem a ostrým lomem. Fragment silnostěnné nádoby (síla stěny dosahuje 11 mm) větších rozměrů (obr. 3:10), zdobené trojicí horizontálních hřebenových vlnic by mohl náležet do poslední skupiny širokého spektra výrobků jiříkovických dílen, kam patří velké hrncovité formy, používané k zásobním účelům (PEŠKAŘ 1988, 126, obr. 14). Bližší určení drobného atypického zlomku zaobleného okraje je problematické (obr. 3:2). Může se jednat například o ústí džbánu nebo o deformovanou část blíže neurčitelného jedince. Původní tvar nelze stanovit ani u posledních čtyř střepů olomouckého souboru, zdobených hřebenovými vlnicemi nebo kombinací vlnice a horizontálních rytých linií (obr. 3:3–6).

V kolekci keramiky ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci je zastoupeno téměř celé spektrum tvarů pocházejících z vypalovacích zařízení a přilehlých objektů mladořímského sídliště v trati „Dily“ u Jiříkovic (cf. PEŠKAŘ 1988, 113–130). Nejen zastoupením jednotlivých forem, ale i celkovým charakterem a hlavními makroskopicky pozorovatelnými znaky se střepy z prezentovaného souboru shodují s jemnou šedou keramikou známou z jiříkovického naleziště. Soubor na kruhu točené keramiky s původním označením Jiříkovice u Brna z olomouckého muzea proto s největší pravděpodobností pochází přímo z této lokality a keramika náleží k produktům výše jmenovaného výrobního centra.

Okolnosti, za kterých byl tento keramický materiál získán, není možné v současné době uspokojivě osvětlit. V inventárních knihách Vlastivědného muzea v Olomouci nacházíme pouze záznam, že se jedná o nálezy ze soukromé sbírky Antonína Gottwalda, jenž byla darována olomouckému muzeu v r. 1938³. Díky tomuto údaji víme, že předměty byly získány někdy v době před jejich přijetím do sbírkového fondu olomouckého muzea, tedy před r. 1938.

Zda prezentovaný soubor získal přímo Antonín Gottwald vlastním výzkumem, známo není. Ve známém díle z r. 1931 s příznačným názvem „Můj archeologický výzkum“, kde pečlivě sepsal a shrnul výsledky svého mnohaletého výzkumu, jiříkovické naleziště nezmiňuje, stejně jako jakoukoliv badatelskou činnost v oblasti Brněnska. Nelze vyloučit, že získání ne příliš rozsáhlého souboru keramiky nebylo pro něj zajímavé, a proto neměl potřebu jej ve svém díle vůbec zmiňovat. Soubor keramiky mohl teoreticky rovněž získat až po vydání této knihy (tedy po r. 1931). V úvodu výše jmenované knihy navíc nacházíme autorovu poznámku, že „Pro otřesné zdraví a různé jiné důvody zanechal jsem archeologického bádání, jemuž jsem celou řadu let věnoval téměř veškerý volný čas“ (GOTTWALD

³ Chtěla bych poděkovat pracovníkům Vlastivědného muzea v Olomouci Pavlíně Kalábkové-Procházkové a Radovanu Fraitovi za všechny informace týkající se osudu popisovaného keramického souboru v muzejních sbírkách, jakož i za poskytnutí tohoto souboru ke zpracování.

1931a, 7). Vzhledem k oběma výše uvedeným okolnostem, s přihlédnutím ke skutečnosti, že v tehdejší době byla činnost nadšených průkopníků archeologie zaměřena spíše regionálně, se zdá pravděpodobnější, že byl tento soubor A. Gottwaldovi poskytnut některým z regionálních badatelů, působících na Brněnsku.

Nabízí se otázka, k jakému účelu mohla tato drobná kolekce keramiky A. Gottwaldovi sloužit? Keramický soubor obsahuje pouze fragmenty umožňující rekonstrukci původních tvarů, okraje a zdobené výdutě. Tento záměrný reprezentativní výběr zástupců jednotlivých keramických tříd a charakteristických zlomků jemné šedé, na kruhu točené keramiky mladší doby římské, pravděpodobně A. Gottwaldovi sloužil jako „srovnávací sbírka“. Motivací a podnětem vzniku kolekce s typickou, na kruhu točenou mladořímskou keramikou mohla být ta skutečnost, že právě A. Gottwald od 2. pol. 20. let až do počátku 30. let 20. století prozkoumal dosud nejrozsáhlejší nekropoli z mladší doby římské na Moravě v Kostelci na Hané na Prostějovsku (GOTTWALD 1924; 1927; 1931b; 1932) a keramika tohoto typu zde byla objevena hned v několika hrobech. Možná právě z důvodu komparace a bližšího určení keramického materiálu vznikl tento malý soubor.

Literatura

- ČIŽMÁŘ, M. – DVOŘÁK, P. – GEISLER, M. – HORÁLKOVÁ, P. 1990: Archeologický průzkum melioračních rýh v prostoru mezi Šlapanicemi a Holubicemi (okr. Brno – venkov, Vyškov), PV 1987, 92–93.
- GOTTWALD, A. 1924: Pravěká sídliště a pohřebiště na Prostějovsku. Prostějov.
- GOTTWALD, A. 1927: Žárové hroby z doby císařství římského od Kostelce na Hané, RMP 4, 3–32.
- GOTTWALD, A. 1931a: Můj archeologický výzkum. Prostějov.
- GOTTWALD, A. 1931b: Nové žárové hroby z doby císařství římského od Kostelce na Hané, RMP 8, 3–46.
- GOTTWALD, A. 1932: Archeologický výzkum na Prostějovsku v roce 1931, RMP 9, 5–46.
- HRUBÝ, V. 1967: Sídlíště z pozdní doby římské ve Zlechově, AR 19/6, 643–658.
- KOLNÍK, T. 1961: Pohřebisko v Bešeňove, SIA 9/1–2, 219–300.
- PERNIČKA, R. M. 1970: Na kruhu vytáčená keramika jiříkovického typu z mladší doby římské v dosavadních výzkumech a literatuře. In: Sborník Josefu Poulíkovi k šedesátinám. Brno, 76–81.
- PERNIČKA, R. M. 1985: Keramika jiříkovického typu zdobená vodorovným žlábkováním, SPFF-BU - E 30, 81–103.
- PEŠKAŘ, I. 1988: Hrnčířské pece z doby římské na Moravě, PA 79/1, 106–169.
- PEŠKAŘ, I. – LUDIKOVSKÝ, K. 1978: Žárové pohřebiště z doby římské ve Velkých Hostěradkách (o. Břeclav). SAÚB 6/1, Praha.
- POULÍK, J. 1941: Na paměť učitele Štěpána Přibyslavského, Šlapanský zpravodaj 8/2, 4.
- POULÍK, J. 1950: Jižní Morava, země dávných Slovanů. Praha.
- TEJRAL, J. 1975: Die Probleme der späteren römischen Kaiserzeit in Mähren. SAÚB 3/2, Praha.
- TEJRAL, J. 1985a: Spätromische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren, ArchA 69, 105–145.
- TEJRAL, J. 1985b: Naše země a římské Podunají na počátku doby stěhování národů, PA 76/2, 308–397.
- TRŇÁČKOVÁ, Z. 1960: Žárové pohřebiště z pozdní doby římské v Šaraticích, PA 51/2, 561–609.

- VÍCHOVÁ, D. 2000: Vývoj osídlení okolí Brna v době římské, (rkp. diplomové práce uloženy na ÚAM FF MU). Brno, Masarykova univerzita.
- ZEMAN, J. 1961: Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebišť z Kostelce na Hané. Praha.

THE ASSEMBLAGE OF WHEEL-THROWN GREY WARE FROM THE ROMAN PERIOD FOUND IN THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF NATIONAL HISTORY AND ART IN OLMOUC

In 1938, the then Patriotic Museum in Olomouc acquired the private collection of a teacher from Prostějov, Antonín Gottwald. Besides a number of very valuable finds, into the museum deposits thus got also a thin assemblage of pottery fragments with original label Jiříkovice u Brna and numbers G 6000 – G 6019. In the Museum of Olomouc, these articles had been later designated by an accession number P 725/64 and inventory numbers A 9719 – A 9737. It is concretely 20 fragments of wheel-thrown, fine grey Germanic pottery occurring on the barbarian territory beyond the Danube mainly in the Late and Final Roman period. The site of Jiříkovice, where the finds should come from, lies east of Brno and pertains to the most significant Roman period sites in Moravia.

The pottery assemblage from the collections of the Museum of National History and Art in Olomouc, so far not evaluated in more detail, is through its overall character as far as particular traits fully corresponding with the fine grey ware discovered within the burning devices and nearby settlement features at the Late Roman settlement in the position „Díly“ by Jiříkovice. There occurs an almost complete variety of shapes as known from the settlement features of Jiříkovice including the characteristic wide bowl-like forms with horizontal ribs (Fig. 1: 1–3, 5), everted-rim jars decorated by multiple incised wavy-lines produced by a comb (Fig. 2: 2, 3), small dishes with open mouth (Fig. 2: 1, 3: 1), high ceramic vessels decorated by plastic ribbons and bands of incised wavy-lines produced by a comb (Fig. 2: 4–5) as well as an interesting jug fragment (Fig. 3: 9) with a distinctive plastic element placed across the decoration (cf. PEŠKAR 1988, 116–128). The assemblage represents a typical example of an intended selection of characteristic individuals, therefore it is possible to assume the sherds could have served to Antonín Gottwald as a „reference collection“, most probably.

